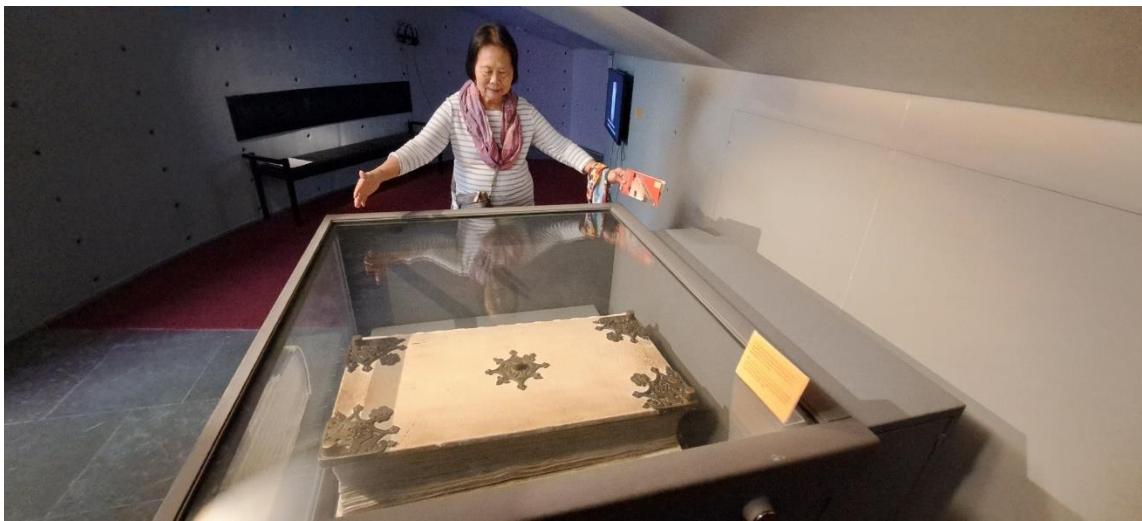

49e WEMAL- nieuwsflits

26 januari 2024

WERkgroep Middel nederlandse
Artes Literatuur

Lieve WEMAL-vrienden,

In de vorige Nieuwsflits vertelde ik over het indrukwekkende *Lancelot*-handschrift dat ik tijdens mijn promotieonderzoek in de Bibliothèque Nationale heb mogen aanschouwen. Het handschrift was zo groot dat het op een trekkar uit het magazijn moest worden gehaald. Datzelfde wow-gevoel overkwam mij toen ik deze zomer tijdens onze vakantie in Zweden oog in oog stond met een ander levensgroot exemplaar: de *Codex Gigas*, ook wel bekend als de *Bijbel van de Duivel*. Ik moet eerlijk bekennen dat ik nog nooit van dit gigantische handschrift had gehoord. Laat ik volstaan met een paar eenvoudige details: het boek heeft een afmeting van 100 x 50 cm en is 22 cm dik. Het weegt 75 kg en bestaat uit 310 perkamentbladen. Er ontbreken 12 bladen (eruit gescheurd). De Latijnse tekst is afgeschreven door één hand, in Karolingisch schrift. Het is waarschijnlijk afkomstig uit een Benedictijnerklooster in Tsjechië. De codex wordt gedateerd tussen 1204-1230. De inhoud bestaat uit het Oude en Nieuwe Testament en de deuterocanonieke boeken, twee werken van Flavius Josephus, de *Etymologiae* van Isidorus van Sevilla, een kroniek van Cosmas van Praag, een necrologium, een kalender, namenlijst van kloosterbroeders, magische bezweringen en formules.

Nog boeiender is de legende rondom het ontstaan van dit handschrift:

Er was eens een monnik die na een zondig leven veroordeeld werd tot levenslange opsluiting in zijn cel. Hij smeekte de abt om een laatste kans. Als hij erin zou slagen binnen een nacht een boek te schrijven met

daarin alle kennis van de wereld, zou de straf vervallen. De monnik ging aan het werk, maar al gauw slaat de wanhoop toe en realiseert hij zich dat hij deze klus nooit zal kunnen klaren. Hij roept dan de hulp in van de duivel. Die is meteen bereid om hem te helpen, op voorwaarde dat hij zijn ziel aan de duivel belooft en een paginagrote afbeelding van de duivel zal opnemen in het boek. De volgende ochtend is het boek af. En ja hoor, op fol. 290 recto staat het duivelsportret (50 cm hoog). Op de linkerpagina (fol. 289 verso) staat een voorstelling van het Hemelse Jeruzalem.

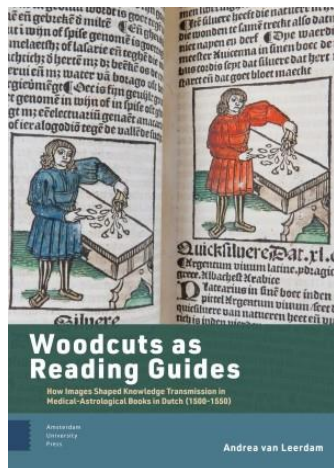
Dit duivelse boek kent ook een bewogen geschiedenis. Op grond van een notitie in het handschrift wordt aangenomen dat het boek in 1295 werd aangekocht voor een Benedictijnerklooster in Bohemen. In de 16de eeuw verhuisde de codex naar Praag, waar het onderdeel werd van de verzameling van de Habsburgse Keizer Rudolf II (1552-1612). Na het eind van de 30-jarige oorlog hebben de Zweden het handschrift meegenomen als oorlogsbuit. Het bevindt zich nu in de Schatkamer van de KB van Stockholm. Dankzij de moderne techniek is het mogelijk om [het prachtige boek digitaal te bewonderen](#). Een echte aanrader!

Hartelijke groeten en de beste wensen voor een gezond en liefdevol 2024,
Orlanda

Nieuw WEMAL-lid

Zomer 2023 mochten we Merel Swemle als nieuw WEMAL-lid verwelkomen. Merel stelt zich graag aan je voor.

"Mijn naam is Merel Swemle en op het moment dat ik dit schrijf heb ik net mijn BA Nederlandse taal en cultuur in Leiden afgerond. Ik sta in de startblokken om aan mijn master te beginnen, waarbij ik mij uiteraard verder ga specialiseren in de middeleeuwse letterkunde. Voordat ik Nederlands ging studeren heb ik mijn lesbevoegdheid als geschiedenisdocent behaald. Omdat ik de middeleeuwse ideeënwereld en wereldbeeld fascinerend vind, wilde ik mijn BA-scriptie over een artestekst schrijven. Dr. G. Warnar heeft mij toen de Natuurkunde van het geheel aangeraden en dat bleek een schot in de roos. Zoals jullie natuurlijk wel weten, valt er zo veel te onderzoeken aan de tekst en de tien handschriften. In mijn onderzoek heb ik gepoogd het geïntendeerde en het feitelijke publiek van de Natuurkunde vast te stellen. Dit heb ik gedaan door te onderzoeken hoe de auteur aansluit bij zijn publiek en door de materialiteit en provenance van de tien handschriften mee te nemen. Hierbij spelen de diagrammen een grote rol (welke handschriften hebben ze wel, welke niet, wat wordt er benadrukt?). Ik heb dit onderzoek met ontzettend veel plezier uitgevoerd en ik heb er, op initiatief van Wiel van der Mark, een lezing over gegeven in het Archeon. Toen ik hoorde dat jullie je ook bezighouden met de Natuurkunde, wilde ik mij natuurlijk direct bij jullie gezelschap aansluiten. Het lijkt mij erg leuk om samen meer te leren over het stelsel aan kennis dat 'de' middeleeuwse mens tot zijn beschikking had. Tot gauw!"

Boekpresentatie WEMAL-lid Andrea van Leerdam

Eind vorig jaar is in de reeks 'Bijdragen tot de Geschiedenis van de Nederlandse Boekhandel' de handelsuitgave verschenen van het proefschrift van Andrea van Leerdam. Het boek *Woodcuts as Reading Guides: How Images Shaped Knowledge Transmission in Medical-Astrological Books in Dutch (1500-1550)* is beschikbaar in [hardback](#) en in [open access](#) en is tot en met 31 maart aanstaande met 20% korting te bestellen op de site van AUP (kortingscode AUP20).

Op **donderdagmiddag 15 februari aanstaande** vindt de feestelijke boekpresentatie plaats in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag. De aankondiging volgt binnenkort.

Podcast 'Op zoek naar de Draak'

Ter ere van het honderdjarig bestaan van de opleiding Keltisch bespreken studenten Darina Knoops en Marieke Rotman met vooraanstaande onderzoekers leven en werk van Maartje Draak (1907-1995). Maartje Draak was als hoogleraar Keltisch verbonden aan de Universiteit Utrecht. In [aflevering 7](#) vertelt Orlanda Lie hoe zij via haar promotor Wim Gerritsen 'tante Maartje' ontmoette.

In [aflevering 8](#) plaatst Orlanda Maartje Draak naast andere grote vrouwen zoals Marie de France en Christine de Pizan.

Handschrift te koop

Sokol Books (Londen) biedt [een geïllustreerd 16de-eeuwse medisch handschriftje](#) te koop aan. Het Middelnederlandse handschriftje meet 100 bij 150 mm en telt 14 folio's. Het handschriftje wordt omschreven als een persoonlijk notitieboekje met recepten en namen van klanten die nog moeten betalen voor verleende diensten.

Oproep

Spreek jij binnenkort over een artes-gerelateerd onderwerp? Of verschijnt er een artes-gerelateerde publicatie van jouw hand? Meld het dan via j.e.wessel@law.leidenuniv.nl. We nemen het bericht graag mee in de Nieuwsflits.

Afmelden

Wil je de WEMAL-nieuwsflits niet meer ontvangen? Stuur dan een e-mail naar j.e.wessel@law.leidenuniv.nl.